INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

ZAMONAVIY IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB SIKLINING NAZARIY AHAMIYATI

Saitqosimova Kamola Quvonchbek qizi

Andijon davlat texnika universiteti

Buhgalteriya hisobi yo`nalishi magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobining muhim tarkibiy qismi bo‘lgan hisob siklining nazariy ahamiyati yoritilgan. Hisob siklining mohiyati, uning bosqichlari va iqtisodiy axborot shakllanishidagi o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot, globallashuv va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari sharoitida hisob siklining transformatsiyasi va uning boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi ahamiyati ochib berilgan. Tadqiqot natijalari hisob siklining ishonchli, shaffof va tizimli moliyaviy axborotni shakllantirishdagi nazariy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: hisob sikli, buxgalteriya hisobi, iqtisodiy axborot, moliyaviy hisobot, raqamli iqtisodiyot, nazariy asoslar, boshqaruv qarorlari.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining murakkablashuvi, raqobat muhitining kuchayishi va axborotga bo‘lgan ehtiyojning ortib borishi buxgalteriya hisobining ahamiyatini yanada oshirmoqda. Ayniqsa, moliyaviy axborotning aniqligi, ishonchliligi va o‘z vaqtida taqdim etilishi boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim omil hisoblanadi. Ushbu jarayonda hisob sikli buxgalteriya hisobining nazariy va amaliy asosi sifatida namoyon bo‘ladi. Buxgalteriya hisobining markaziy elementi hisob sikli bo‘lib, u xo‘jalik operatsiyalarini aniqlashdan boshlab moliyaviy hisobotlarni tuzishgacha bo‘lgan jarayonlarni qamrab oladi. Hisob siklining nazariy jihatdan chuqur o‘rganilishi nafaqat hisob tizimining mohiyatini anglashga, balki uni zamonaviy iqtisodiy sharoitlarga moslashtirishga ham xizmat qiladi.

Hisob sikli xo‘jalik muomalalarini dastlabki hujjatlashtirishdan boshlab moliyaviy hisobot tuzishgacha bo‘lgan uzluksiz va mantiqiy jarayonlar majmuasini o‘z ichiga oladi. Shu bois, hisob siklining nazariy ahamiyatini chuqur o‘rganish zamonaviy iqtisodiy sharoitda dolzarb ilmiy masala hisoblanadi. Hisob sikli buxgalteriya hisobining asosiy tushunchalaridan biri bo‘lib, u xo‘jalik muomalalarini qayd etish, umumlashtirish va moliyaviy hisobotda aks ettirish jarayonlarini tizimli ravishda ifodalaydi. Nazariy jihatdan hisob sikli buxgalteriya hisobining uzluksizlik, aniqlik va to‘liqlik prinsiplariga asoslanadi.

Hisob siklining asosiy bosqichlariga quyidagilar kiradi:

xo‘jalik muomalalarini hujjatlashtirish;

buxgalteriya schyotlarida qayd etish;

hisob registrlarida umumlashtirish;

inventarizatsiya va tuzatish yozuvlarini amalga oshirish;

moliyaviy hisobotlarni tuzish.

Mazkur bosqichlarning ketma-ketligi va o‘zaro bog‘liqligi hisob siklining nazariy yaxlitligini ta’minlaydi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan hisob tizimlari va axborot-kommunikatsiya vositalarining keng joriy etilishi hisob siklining mazmuniga yangi yondashuvlarni talab etmoqda. Zamonaviy iqtisodiyotda hisob sikli nafaqat moliyaviy natijalarni aks ettiruvchi vosita, balki strategik boshqaruv axborotining manbai sifatida ham qaralmoqda. Hisob siklining nazariy ahamiyati bir necha jihatlar bilan izohlanadi. Avvalo, u buxgalteriya hisobining ilmiy asoslarini shakllantiradi. Hisob sikli orqali buxgalteriya hisobining asosiy tamoyillari — uzluksizlik, aniqlik, ehtiyotkorlik va izchillik amalda namoyon bo‘ladi. Ikkinchidan, hisob sikli iqtisodiy axborotni tizimlashtirishning nazariy modelini taqdim etadi. Bu model orqali korxona faoliyatining moliyaviy holati, natijalari va pul oqimlari to‘g‘risida umumlashtirilgan axborot olinadi. Uchinchidan, hisob sikli boshqaruv qarorlarini qabul qilishda nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. To‘g‘ri tashkil etilgan hisob sikli menejerlarga strategik va operativ qarorlar qabul qilishda zarur bo‘lgan ishonchli ma’lumotlarni taqdim etadi.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) hisob siklining nazariy asoslarini yanada takomillashtirib, moliyaviy axborotning solishtiriluvchanligi va shaffofligini ta’minlashga xizmat qilmoqda. Natijada, hisob sikli investorlarga, kreditorlarga va boshqa manfaatdor tomonlarga ishonchli axborot taqdim etishda muhim rol o‘ynaydi. Nazariy jihatdan hisob sikli boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo‘lgan axborotning asosiy manbai hisoblanadi. To‘g‘ri tashkil etilgan hisob sikli korxona faoliyatini tahlil qilish, moliyaviy holatini baholash va kelgusidagi strategik rejalarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, hisob siklining mukammal yuritilishi moliyaviy intizomni mustahkamlash, risklarni kamaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida hisob siklining nazariy ahamiyati tobora ortib bormoqda. Hisob sikli buxgalteriya hisobining ilmiy-nazariy asoslarini tashkil etib, moliyaviy axborotning ishonchliligi va shaffofligini ta’minlaydi. Raqamli iqtisodiyot va xalqaro standartlar sharoitida hisob siklini nazariy jihatdan chuqur o‘rganish va takomillashtirish iqtisodiy subyektlar faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida (yangi tahriri). 2016-yil 13-aprel, O‘RQ-404-son.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. Moliya hisobotining xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida. 2020-yil 24-fevral, PQ-4611-son.
3. Buxgalteriya hisobining milliy standartlari (BHMS). O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi.
4. Vahobov A.V., Ibrohimov A.K. Iqtisodiy tahlil. Darslik. – T.: “O‘qituvchi”, 2024.
5. Dusmuratov R.D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Innovatsiya-Ziyo”, 2020.
6. Pardaev M.Q. va boshqalar. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Darslik. – T.: “Tafakkur bo‘stoni”, 2021.